

راهنمای متون کلاسیک

راهنمای خواندن

قرارداد اجتماعی روسو

کریستوفر دی. ریت

ترجمه محمد مهدی ذوالقدری

این ترجمه‌ای است از

**Rousseau's The Social Contract:
A reader's guide**

Christopher D. Wright

Continuum, 2008

سرشناسه : ریت ، کریستوفر دی.

عنوان و نام پدیدآور : راهنمای خواندن قرارداد اجتماعی روسو / کریستوفر دی.

ریت ، ترجمه محمد مهدی اولافدری ؛ ویراستار علیرضا صالحی

مشخصات نشر : تهران : ترجمان علوم انسانی ، ۱۳۹۰

مشخصات ظاهری :

فروست : راهنمای متن کلاسیک.

شابک : 978-1-85196-326-3

وضعیت اقتباس : دنیا

موضوع : روسو، جان لاک ، ۱۷۷۹-۱۷۵۲ - قرارداد اجتماعی

رشته : علوم اجتماعی

شماره افزوده : اولافدری ، محمد مهدی ، ۱۳۶۶ - مترجم

ردیف پندگروه : ۱۷۹ - ۱۳۶۶ و ۱۳۶۶

ردیف پندگروه : ۳۹۰۷۱

شماره کتابشناسی ملی : ۵۰۹۱۳۷۷

راهنمای خواندن قرارداد اجتماعی روسو

نویسنده: کریستوفر دی. ریت

مترجم: محمد مهدی ذوالقدری

ناشر: ترجمان علوم انسانی

ویزاستان: علیرضا صالحی

طراح جلد: محمود منفرد

تصویرساز روی جلد: سجاد شاه منصور

صفحه آرا: معصومه کریمی

چاپ: ریتون

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ترجمان تهران، خیابان نجات‌القلوب، خیابان لراک،

پلاک ۲۶، طبقه ۲، تلفن: ۸۸۸-۲۰۹۰

پست الکترونیک: publication@tarjoman.com

حقوق چاپ و نشر در قالب حق کاتبی.

الکترونیک و صوتی، انحصاراً برای انتشارات

ترجمان علوم انسانی محفوظ است.

● فهرست ●

سخن ناشر / ۹

مقدمه / ۱۳

— [۱] —

زمینه / ۱۷

فضای سیاسی و فکری / ۱۷

زندگی و آثار / ۲۱

— [۲] —

شرح مختصر موضوعات / ۲۸

سرشت بشر / ۳۱

روان‌شناسی و جامعه / ۳۶

— [۳] —

مطالعه متن / ۲۳

کتاب یک / ۲۳

از آزادی به قید و بندها (۱) / ۲۵

باده‌شده برای حکمرانی (۲) / ۲۹

قدرت حق است (۳) / ۵۵

بردگی (۴) / ۵۷

یک پیمان اجتماعی (۵-۶) / ۶۳

هیئت حاکمه (۷) / ۷۰

آزادی واقعی (۸) / ۷۴

مالکیت (۹) / ۸۱

- چکیده مطالب / ۸۷
پرسش های تمرینی / ۸۸
کتاب دو / ۸۹
ماهیت هیئت حاکمه / ۸۹
ماهیت اراده عمومی (۲-۳) / ۹۵
تشخیص اراده عمومی (کتاب چهارم فصل ۱-۲) / ۱۰۶
قانون (۵-۶) / ۱۱۶
قانون گذار (۷-۱۲) / ۱۲۲
شایستگی ملت ها (۸-۱۱) / ۱۳۴
چکیده مطالب / ۱۳۸
پرسش های تمرینی / ۱۴۲
کتاب سه و چهار / ۱۴۳
حکومت (ک ۳، ف ۱-۲) / ۱۴۳
انواع حکومت (ک ۳، ف ۳-۸) / ۱۵۱
زوال و سقوط (ک ۳، ف ۹-۱۱) / ۱۵۹
به جای منازعه (ک ۳، ف ۱۲-۱۸) / ۱۶۷
حکومت و مذهب (ک ۲، ف ۱-۸) / ۱۷۴
چکیده مطالب / ۱۸۱
پرسش های تمرینی / ۱۸۴
- [۲]
- تفسیرها و تأثیرها / ۱۸۵
پاسخ های سیاسی / ۱۸۶
عصر روشنگری، زمانه نسیم و پس از آن / ۱۹۲
- پس نوشت ها / ۱۹۷
کتابنامه و منابعی برای مطالعه بیشتر / ۲۰۳
واژه نامه / ۲۰۹
نمابه / ۲۱۱

مقدمه

کتاب قرارداد اجتماعی یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین آثار است که تا کنون در فلسفه سیاسی نگاشته شده است. این کتاب از زمان انتشارش، سال ۱۹۶۲، مخاطبانش را، همان قدر که سر شوق آورده، خشمگین کرده، رنجانده، الهام بخشیده و ناامید ساخته است. قرارداد اجتماعی، هر چند نسبتاً موجز و خوش‌خوان نگاشته شده، کتابی نیست که به آسانی درک شود. علی‌رغم مهارت‌های بلاغی روسو و استعداد او در خلق عبارت‌های به یادماندنی، ایده‌هایی که او به بحث گذاشته ایده‌هایی عمیق و غامض‌اند. مسئله اصلی روسو جایگاه مناسب فرد در اجتماع و، به طور خاص، این موضوع است که چگونه می‌توان نهاد‌های سیاسی را به بهترین نحو برای شکوفایی شهروندان و کامیابی آن‌ها سامان داد. همان‌طور که خواهیم دید، روسو در پاسخ به این سؤال از نظریه‌ای دقیق و بدیع در باب ماهیت انسان و روان‌شناسی بهره می‌برد که ترک استدلال‌های سیاسی او بدون توجه به آن نظریه دشوار است. اهداف روسو بلندپروازانه است: او می‌خواهد نشان دهد چگونه انسان‌ها می‌توانند راه و رسمی از زندگی پیدا کنند که به واسطه آن استعداد طبیعی، برای [نبیل به] رضایت اخلاقی، هم محقق شود و هم افزایش یابد. اگرچه پاسخ‌هایی که او بیان می‌کند به هیچ وجه همه مخاطبان را قانع نمی‌کند، متن کتاب مشحون از بصیرت‌هایی درباره وضعیت بشر و نیروهای حاکم بر آن است و به همان اندازه که آموزنده است چالش‌انگیز و دشوار است.

تصور غالب بر این است که ایده‌های سیاسی روسو بیش از حد واجد عناصر ناسازگار است، آن قدر که نمی‌تواند به تمامی قانع‌کننده باشد و؛ هرچند قرارداد اجتماعی حاوی بصیرت‌های بدیعی است، آن قدر منظم نیست که بتوانیم آن را به‌مثابه یک کل منسجم جلدی بگیریم. بی‌شک، از نظر من، چندین مثال وجود دارد از جاهایی که روسو ظاهراً فحوای دیدگاه‌هایش را درباره موضوعات مهمی در نقاط مختلف متن تغییر می‌دهد (همچون توفیق احتمالی خودسامانگری حکومت)، علاوه بر این، توصیف‌های پراکنده و موجز از مفهوم اساسی خودسامانگری حکومت و مفاهیم مهمی همچون اراده عمومی و نقش قانون‌گذار موجب می‌شود به سختی بتوانیم تصویری کاملاً قانع‌کننده از این مفاهیم به دست آوریم. با وجود این، امیدوارم در این راهنمای خواندن نشان دهم تا چه میزان ایده‌های سیاسی و روان‌شناسانه روسو در امتداد هم قرار دارند. من نیز همچون بسیاری از شارحان روسو ایده‌هایی را نقطه عزیمت خود قرار دادم که او در دو اثر مهم قبلی خود، گفتار در باب علوم و فنون^۱ و گفتار در باب منشأ نابرابری^۲، بیان کرده است. اگر استدلال روسو در این رساله‌ها را درست درک کنیم، فراز و نشیب‌های قرارداد اجتماعی با معناتر می‌شوند.

در مورد متن کتاب فقط یک‌بار از ترتیب فصل‌های آن فاصله گرفته‌ام، جایی که به نظرم بحث از اراده عمومی در دو بخش ابتدایی کتاب چهار کاملاً مرتبط است با معرفی آغازین کتاب دو. به جز این، هر بخش راهنمای خواندن منطبق است با یک فصل یا فصل‌های متوالی از متن اصلی. در پایان بحث هر یک از چهار بخش کتاب، خلاصه‌ای کوتاه و مجموعه سؤالاتی تمرینی وجود دارد. نقل قول‌ها از قرارداد اجتماعی با علامت پرانتز و به شکل اختصار به این ترتیب می‌آیند: (ق، ک، ف) [کاف علامت اختصاری قرارداد اجتماعی، کاف علامت اختصاری کتاب و ف علامت فصل است]. منبع سایر ارجاعات و توضیحات

1. self-regulation
2. *Discourse on the Sciences and Arts*
3. *Discourse on the Origin of Inequality*

تکمیلی در انتهای هر فصل ذکر شده‌اند. با اینکه ترجمه‌های انگلیسی بسیاری از کتاب قرارداد اجتماعی موجود است، در سرتاسر کتاب از ترجمه موريس کرسنتون^۱ استفاده شده است. جزئیات این آثار و دیگر آثاری که در این کتاب ذکر شده در فصل آخر با عنوان مطالعه تکمیلی آمده است.^۲

در آماده‌سازی این کتاب از آثار متعددی که درباره روسو نوشته شده بهره برده‌ام. مهم‌ترین این آثار دیکشنری روسو^۳ و روسو: مقدمه‌ای بر نظریه‌های روان‌شناسانه و اجتماعی و سیاسی او^۴ بوده‌اند که هر دو اثر شکولاس^۵ دنت^۶ هستند؛ کتاب روسو از سری کتاب‌های «استادان پیشین»^۷ نوشته رابرت واکلر^۸ و کتاب روسو و قرارداد اجتماعی^۹ اثر کریستوفر برترام^{۱۰}، هر یک، کمک‌گران‌بهایی در تفسیر بعضی استدلال‌های غامض روسو کرده‌اند و من مدیون همه این آثار هستم. البته مسئولیت هر اشتباه یا سوء برداشتی با خود من است.

بخت بسیار با من یار بوده است که در خلال نگارش این کتاب از حمایت دوستان و خانواده‌ام برخوردار شوم و به این خاطر بسیار سپاسگزارم. به‌طور خاص قدردان کمک‌های کریستوفر وارن^{۱۱} و دکتر لیس لو هاستم؛ این دوستان کسانی بودند که سخاوتمندانه درباره پیش‌نویس این اثر اظهار نظر کردند. همچنین به تام کریک^{۱۲} و سارا داگلاس^{۱۳} در انتشارات کانتینیوم^{۱۴} به خاطر سعه صدر و راهنمایی‌هایشان در تهیه نسخه ماشین‌شده کتاب مدیون هستم.

1. Maurice Cranston

۲. کتاب قرارداد اجتماعی (متن و در زمینه مابین)، ترجمه مرتضی کلانتریان، به‌عنوان مرجع ترجمه فارسی دو نظر گرفته شده است. بنابراین پس از ذکر (ق، گ، ف)، که منبع ارجاع در نسخه انگلیسی کتاب است، مختصر نام مترجم محترم و شماره صفحه آن نقل قول در ترجمه فارسی نیز به صورت [م. ک.، صفحه] می‌آید [مترجم].

3. *A Rousseau Dictionary*

4. *Rousseau: An Introduction to his Psychological, Social and Political Theory*

5. Nicholas Dent

10. Christopher Warne

6. Past Masters series

11. Iain Law

7. Robert Wokler

12. Tom Crick

8. *Rousseau and the Social Contract*

13. Sarah Douglas

9. Christopher Bertram

14. Continuum